ముసల్ది చెప్పిన సర్. ఎం.వి.గారి కథ

కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం స్వగ్రామంకు వెళ్ళిన ప్పుడు తెలుసుకొన్న కథ ఇది. మా సీమలో సర్ మోక్షగుండం విశ్వేశ్వరయ్య గారు ఎంతగానో ప్రసిద్ధులు అంటే అదేమి ఉత్ప్రేక్షమాట కానేకాదు. భగీరథుడు-గంగ కథను గురించి భాగవతులు ఊళ్ళల్లో చెప్పేటప్పుడు, సర్. ఎం.వి.గారి కథను మున్నుడిగా (పీఠికగా) చెప్పి భగీరథుడి కఠోర తపస్సును వివరించి తేనే మా పల్లెలలోని జనానికి సరిగా అర్థమవుతది. దీని చేత ఎం.వి.గారి ప్రభావం మా సీమలో ఎంత గాఢంగా

అంతెందుకు, రైతుల ఇళ్ళలో పంటల లక్ష్మి పూజ కని పదిహేను రోజుల వ్రతాచరణలో లక్ష్మిదేవి పటంకు ప్రమిదను పెట్టినట్లే సర్ ఎం.వి.గారి పటం ముందు కూడా ప్రమిదను పెడ్తారు. కోమట్ల ఇళ్ళలో దీపావళి పండుగరోజున లక్ష్మిపూజకని లావాదేవీల కొత్త పుస్తకాల జతగా సర్. ఎం.విగారి ఫోటోను పెడ్తారు. బ్రాహ్మణుల ఇళ్ళలో దేవుడి పటాలకు పెట్టినట్లుగానే సర్. ఎం.వి.గారి పటంకు గంధపు-కుంకుమల బొట్టులను పెట్టేదాన్ని మీరు చూడొచ్చు.

సర్. ఎం.వి.గారే చెప్పిన ముసల్దాని కథ

ఉందనేది పాఠకులైన మీ మదిలోకి రావచ్చు కదా!

కన్నంబాడి అనెకట్టను కట్టి అందులో సేకరించిన నీరును మాండ్య జిల్లా మొత్తానికి కాలువను తోడించే పనులకని ఎం.వి.గారు ఒకసారి మా ఊరికి వచ్చిన దాన్ని ఇప్పటికీ జనం గుర్తుచేసుకొంటారు. సర్.ఎం.వి. గారు మా ఊరికి వచ్చినప్పుడు ఉదయమో-మధ్యాహ్నమో అనేది కూడా మా ఊరోళ్ళకు జ్ఞాపకంలో ఉందిలే. ప్రతిగ్రామంలోని మట్టిని ఎం.వి.గారు ముట్టి ముట్టి పరీక్షగా చూసి, ముష్టిలో ఆ మట్టిని పట్టుకొని పరీక్ష చేసి ఈ మట్టి ఇటువంటి పంటలకు, తోటలకు శ్రేష్ఠం అని గ్రామస్తులకు చెప్పేవారట.

గాంధీ, సుభాష్, నెహ్రూ, వివేకానంద, శివాజి, విశ్వేశ్వరయ్య... మొదలైన వారి ఫోటోలు మా సీమలోని అందరి ఇళ్ళలోనూ ఉండేవి. ఒకొకసారి గాంధీ ఫోటో ఉన్న ఇంట్లో వివేకానందుడి పటం ఉండకపోవొచ్చేమొ గాని అందరి ఇళ్ళలో మాత్రం సర్. ఎం.వి.గారి ఫోటో మాత్రం గ్యారంటీగా ఉండేది.

తమ సంతానం సర్. ఎం.వి. గారంత బుద్ధిమంతుడు అయ్యే ఆశతో ఎంతోమంది తల్లిదండ్రులు వీరి పేరును తమ వారసులకు పెట్టుకొనేవారు. అన్న తమ్ముడు ఇద్దరికీ వారిపేరునే పెట్టి పెద్ద విశ్వేశ్వరయ్య, చిన్న విశ్వేశ్వరయ్యగా పిలుచుకొనేది వాడికగాఉందిలే.

ఇంతగా వారి ప్రఖ్యాతి ఉండటంతో, వారి జన్మదినాచరణ పండుగను ప్రతిగ్రామంలోని యువక సంఘాలుఎంతో విజృంభణంతో ఆచరించేదానిలో ఆశ్చర్యం ఏముంది? ఆరోజున స్కూళ్ళకు సెలవు. పశువులకూ వ్యవసాయ పనులేవీ ఉండేవి కావు.

ఎం.ఎల్.ఎ, సర్కిల్ ఇన్‌స్పెక్టర్, హెడ్‌మాష్టార్... ఇలాగున అందరూ సభలో మాట్లాడుతారు. ఆ వక్తలలో ఎంతోమంది సర్ ఎం.వి.గారిని చూడకపోయినా, తామే వారిని కండ్లారా చూసినోళ్ళలాగ, మాట్లాడినాము అన్నట్లుగా ఆ మీటింగ్‌లో ఉపన్యాసాల్ని చేస్తారు. వాళ్ళు చెప్పే ఉపన్యాసంలో అబద్ధాలు, అతిశయోక్తులు ఉన్నా, దీన్నంతా కృతజ్ఞత, ప్రీతి వాంఛలతో చెప్పే

కన్నడ మూలంః కె.సత్యనారాయణ

అనువాదంః శాఖమూరు రామగోపాల్

సమస్యలే మనోబలం

సమస్యలు మనిషిని సన్మార్గంలో
నడిపిస్తాయి
సమస్యలు మనసుని గట్టిపరుస్తాయి
సాధించగలం ఏదైన అనే ధైర్యాన్నిస్తాయి
అనుభవాలు అగాధంలో పడనీయక
ఆపుతాయి
సమస్యలు చుట్టినప్పుడే సామర్థ్యం
తెలుస్తుంది
సమస్యలున్నప్పుడే సంతోషం వెల్లువ
విశదమౌతుంది!
తమకు తామె సమస్యల్ని కొందరు సృ
ష్టించుకుంటారు
సమస్యల్ని పెంచుకునేవారు మరికొందరు
పరిష్కారమార్గములున్నా పెడమార్గములు పట్టీ
పాడుగుటలోనే అలవాటయి చట్రంలో బతుకుతారు!
సమస్యలు నిన్ను శత్రువుల్లై చిత్రవధ చేస్తూంటే
స్థితప్రజ్ఞుడవై ఛేదించి వాటిని నిర్జించాలి!
కొన్ని సమస్యలకు ఎవరికి వారే పరిష్కారం మరికొన్ని
సమస్యలకు మేధావులుందురు
శేష సమస్యలకు కాలమే పరిష్కారం!
జుట్టుపీక్కోకు నాకే ఇన్ని సమస్యలని జగతిలో
చూస్తే నిన్ను మించిన సమస్యలున్న వారెందరో
సమస్యలు లేని ప్రాణి అంటూ ఉండదు
ప్రపంచంలో
సమస్యలే లేకుంటే నడక తీరు తెలియదు
బ్రతుకు బాటలో
సమస్యలు పిశాచాలై నిన్ను పీడించినప్పుడే
తెలియును నీ మనోఖడ్గం పదునేమిటో!

మల్లెమొగ్గల గోపాలరావు

మాటలు గనుక ఎంతగానో ఇష్టంగా ఉండేవి చెప్పేవాళ్ళకు, వినేవాళ్ళకు.

ఈ సంవత్సరం సర్. ఎం.వి.గారి జయంతి పండుగకు నన్ను ప్రధాన వక్తగా ఆహ్వానించారు. నేను నా దగ్గరున్న పుస్తకాల్ని, పాత పత్రికలను తిరగేసి సర్. ఎం.వి. గారు గాంధీ, నెహ్రూ, కెంగల్ హనుమంతయ్య, బ్రిటిష్ వైశ్రాయి, రాజమహారాజులను కల్సినప్పుడు వారి వారి మధ్యన దేశ నిర్మాణం కని ఏమేమి చర్చలు నడిచినవి అనే వాటన్నిట్ని ఒక పట్టీగా చేసుకొని ఆకర్షణీయంగా చెప్పాలనే లెక్కల్ని వేసుకొన్నా, సభలో మొదటగా స్కూలు హెడ్‌మాస్టార్, తర్వాత ఎం.ఎల్.సి సంభాషణ, ఆపిమ్మట నేను... ఇలాగున ఉంది ఉపన్యాసకుల పట్టీ.

ఎం.ఎల్.సిగారు ఉపన్యాసాన్ని ముగిస్తున్నా... ముగిస్తున్నా అని రెండుసార్లు చెప్పినా ఇంకా మాట్లాడుతూనే ఉన్నారు. ఆ వేళలో ఒక ముసల్ది మీటింగ్ నడుస్తున్న వేదిక వద్దకు వచ్చింది.

''పోవమ్మా... పో బయటకు...., నీకేమి పనివుంది ఇక్కడ'' అని జనం కేకలు పెడ్తూ గదిరించి, మాటలతోనే ఆమెను భయపెట్టేందుకు ప్రయత్నించినా ఆ ముసల్ది వేదిక వద్దకు రానేవచ్చింది. వెన్నెముక ధనస్సులాగ వంగిపోయి వుంది. ఆమె దేహం గూనిదిలాగ ఉంది. తలను పైకెత్తేస్థితి లేనందున ఆమె ముఖారవిందం ఎలా గుందోనని చెప్పేందుకు కుదరటంలేదు.

ఆ ముసల్దాని ఆకృతి మూడు - మూడున్నర అడుగుల కొలతలోనే ఉందిలే. 'ఈ ముసల్ది ఎవరు? ఇక్కడికి ఎందుకొచ్చింది?' అని నేను అనుకొనేలోపలే ఈ ముసల్ది బొంగురు స్వరంతో మాటలను ప్రారంభించింది. ''మీకేమి గుర్తు? అతని కథ! నాకు గుర్తే... నేనే చెప్తా! నాకు ఎంత, ఎంతగానో ఉపకారం దొరికింది ఆయన నుంచి! వెనకొకసారి అతను మన ఊరికి వచ్చి, పంచాయితీ ఆఫీసులో...'' ముసల్ది వటవటా చెప్పేందుకు ప్రారంభించింది.

ఇప్పుడు ఆమె తన రెండు చేతుల్ని కుర్చీమీద ఆనించింది. జుట్టు రాలిపోయి గుండుతో యున్న తల ముఖం అంతా నేలనే చూస్తున్నట్లుగా ఉంది. ఎంత ఉండొచ్చు ఈమె వయస్సు? 75 లేక 80 సంవత్సరాల్ని మీరొచ్చు. బోడిగుండును చూస్తే ఈమె బ్రాహ్మణ విధవరాలేమో అని అనిపించింది. అయితే, ఆమె ఎర్రచీరను ధరించలేదు. నలుపు రంగుతో ఉన్న చీరను కట్టింది. సరిగా చూస్తే చీరను ఎలాగెలాగో చుట్టుకొని ఉంది.

ఎం.ఎల్.సిగారు కూడా అరిచారు. ''ఏయ్ భాగ్యమ్మా... నువ్వు ఇంటికి వెళ్ళు... ఇక్కడేమి పని నీకు?'' జనం కూడా ''వెళ్ళు, వెళ్ళు, బయటకి పో'' అని గదిరిస్తున్నా ఆ ముసల్ది ఇసుమంతైనా కదలలేదు.

కొన్ని క్షణాలు గడిచిన మీదట జనమే 'ఉత్తిగనే నించో, ఏమి మాట్లాడగాకు' అని చెప్పి తమలో తామే శాంతిం

చారు. ముసల్ది అలాగునే, నిలిచియుంది. అయితే ఎవ రైనా ఉపన్యసించేదానికని మొదలుపెడ్తే మధ్యలో ఆమె కూడా అప్పటికప్పుడే మాట్లాడేందుకు ప్రయత్నాల్ని చేయసాగింది. జనంగోల చేస్తూ ముసల్దాని నోటికి తాళాన్ని వేశారు. ఇలాగున సమారంభం ముగిసింది. ముసల్దిమాత్రం వేదికను దిగలేదు.

నా ఉపన్యాసంలో నాకు ఆసక్తి మిగలలేదు. మన సంతా ముసల్దానిమీదే. అయినా నా ఉపన్యాసం బాగుం దని గాంధీ, నెహ్రూలతో సర్. ఎం.వి.జరిపిన చర్చలు, వాళ్ళముందు ఉంచిన పవర్ పాయింట్ ప్రజెంటేషన్ ఎంతగానో తమందరినీ ఆకట్టుకొన్నవని సభికులు అన్నారు నాతో. నాకు ఉపన్యసించటం సరిగా రాదని, మాటల్ని మింగి మింగి మాట్లాడతానని రేగించే నా అర్ధాంగి కూడా ఈరోజున ఎంతో చక్కగా, స్పష్టంగా ఉప న్యసించానని పొగిడింది. ఆ ప్రశంసాపూర్వక మాటలలో నాకేమి మనస్సు నిలవటంలేదు ఆ ముసల్దాని పలుకులు విన్నమీదట.

నేనే, నా అర్ధాంగి జతతో వెళ్ళి పరిచయాన్ని చేసు కొని ముసల్దాన్ని మాట్లాడించా. తన కతను ఆమె ఎంత గొప్పగానో చెప్పుకొంది. ఏదో కాలంలోని పురాణ కథ లాగ మాకు చెప్పుకొంది. ముసల్ది చెప్పిన కథకు జతగా నమ్మేటందుకు ఇంకా నేను నలుగురైదుగుర్ని విచా రించాను. ఇప్పుడు ఇక ఆ కథనే నేను మీకు చెపుతాను సవివరంగా.

విశ్వేశ్వరయ్య గార్ని చూసినప్పుడు భాగ్యమ్మ విధవ రాలు. నాలుగైదు ఇళ్ళలో ఇంటి పనులనుచేస్తూ ఆ ఇళ్ళ లోని బాలింతపనులను, కాన్పులను, అభ్యంజనస్నానా లను ఇలా అన్ని పనులను ఆమె చేస్తుండేది. అట్లాగే అయితే భాగ్యమ్మలాంటోళ్ళు ఆ ఊరిలో ఎందరో ఉన్నా రులే. అయితే, వాళ్ళందరిలాగ భాగ్యమ్మ విశ్వేశ్వరయ్య గారిని ప్రత్యేకంగా చూసే అవసరమే లేదు.

అయితే భాగ్యమ్మది సింహాసనంమీద కూర్చుని అధ పాతాళంలోకి నెట్టబడిన అదృష్టం ఆమెది. భాగ్యమ్మకు పెళ్ళైనప్పుడు ఆమె భర్త తిప్పయ్య మంచి స్థితిమంతుడే. ఊళ్ళోనే కాకుండా చుట్టుపక్కల నాలుగైదు పల్లెలలో కూడా పొల్లాన్ని, తోటల్ని కలిగియున్నోడు.

వాటినే చూసుకొనియుంటే అతను, భాగ్యమ్మ మరియు ఇద్దరు మగసంతానం ఉదయంనుంచి సాయం త్రం వరకూ నేతిని రొట్టెముక్కలకు రాసుకొంటూ బత కొచ్చు ఆరామంగా. అయితే తిప్పయ్యకు ఊరూరా నూరారు విషయాల్లో ఆసక్తి యుండేది. తన ఆస్తికి జతగా, తన ఆస్తులు ఉన్నటువంటి పల్లెల్లోని పొలాలు, తోటలు, ఇళ్ళతంట-తకరాలు తిప్పయ్యకు కావాల్సిందే. ఎవరి ఆస్తిని ఎవరి దగ్గర తనఖాపెట్టాలి, ఏఏ దస్తావేజుల్ని మైసూరులో, మద్దూరులో రిజిస్ట్రేషన్ చేయించాలి, ఎవరి ఇంటికి ఎద్దుల ఖరీదుకని వాట్ని కొనేందుకు వారితో 'ఎడయూరు' జాతరకు తనూ వెళ్ళేది, కొత్తగా కట్టించిన మైసూరు రాజభవనం కాంట్రాక్ట్ పనులలో ఎవరికి ఎంతెంత డబ్బులు ముట్టినవి... ఇలా అన్ని విషయాలు

పుస్తక ప్రియుడు

అపురూప ప్రకృతిని తలపించే
అక్షర ప్రమాణాల్ని, పరిణామాల్నీ
వెలికి తీసే జీవన నిఘంటువు
ఒద్దికకై బైండింగ్‌కిచ్చాను
కళ్ళెదుటే ఖండ, ఖండాలుగా
చీల్చిమేకులు కొడుతుంటే
అవన్నీ నా గుండెల్లో దిగాయి
తట్టుకోలేక-
అంతలోనే ఆపించి
వాపస్ తీసుకున్నాను
నా అజ్ఞానానికి అతని జాలితో కలిపి
పూవు పత్రాల్లాంటి కాగితాలు
పొత్తిళ్ళలో పాపాయిలాంటి పుస్తకం
ఎక్కడ నలుగుతుందో, ఎక్కడ కములుతుందోనని
కేరేజిపై పెట్టక
చేత్తో పట్టుకుని సైకిల్‌పై విన్యాసం
పాదాచారిని తప్పించుటలో డ్రైన్‌లో స్నానం
విడికాగితాలు నీళ్ళపై తెప్పలు
రెప్పలార్పక-చేయిచ్చిన తన్ని పేజీలు
పోగేయమన్నాను-విసురుగా కసురుకుంటూ
ఆరబెట్టే ఇస్త్రీ అర్ధాంతర ముగింపు
పెళుసు గురించి మిత్రుని మృదువు సలహా పుణ్యాం
నీటిపై విగత చేపల్లా - నట్టింట
ఉబ్బిన కాగితాలు నిత్యం కళ్ళెదుట
నిర్వాకాన్ని నిలదీస్తూ-
మనిషి ఉద్వేగపుటల్ని ఉపాసించమంటూ...

లలితానంద్

చేతులు కాలాక

అమ్ముడు పోయినపుడే
ప్రశ్నించే హక్కును
పోగొట్టుకున్నావు నువ్వు.
నీ హక్కుకు వెలకట్టినపుడే
తుక్కుకింద
జమచేయబడ్డావు నువ్వు.
ఇల్లు అలికిన ఈగ
తన పేరు మర్చిపోయినట్టు
నీ విలువను వచ్చనోటుకోసం
నువ్వేకోల్పోయావు
మాయలేదు... మర్మం లేదు
అంతా బహిరంగవ్యాపారమే
నీళ్ళు వొలకబోసుకునింది నువ్వు
బజారులో పడింది నువ్వు
వాడు
నిన్న నేడు రేపు కూడా
మహారాజే
నువ్వు
ఆది మద్యాంతాలలో
అడుక్కునే అడ్రసు తెలియనోడివి
అమ్మకం ఎంత అనర్థమో
ఆలోచించనంతవరకూ
నీ బతుకు
కుక్కలు చించిన ఇస్తరే

మునిసుందరం

తిప్పయ్యకు కావాల్సిందే.

వీళ్ళ ఆస్తి వాళ్ళ దగ్గర, వాళ్ళ ఆస్తి వీళ్ళ దగ్గర తనఖాలు పెట్టించే ఊపులో, ఇతని ఆస్తికూడా జామీనుకోసం వాళ్ళ వీళ్ళవద్దకు బదలాయించబడేది. ఆస్తిని తాకట్టుపెట్టి అప్పును తెచ్చేదాన్ని అధిక వడ్డీకి మార్చేది, అప్పును ఇతని మూలకంగా పొందినోళ్ళు ఋణాన్ని సరిగా చెల్లించనప్పుడు జామీనుగా పెట్టిన తన భూమిని విడిపించుకొనేది కుదరక దానితో భాగ్యమ్మ మీద కొట్లాటను చేసి, ఆమె నగల్ని మరలా తాకట్టులో ఉంచి... ఇలాగున ఒకటా రెండా ఎన్నో ఉంటుండేవి.

అంతైనా వేరేవాళ్ళ వ్యవహారాలలో జామీనుగా ఉండే పిచ్చి ఇతనిలో ఏమాత్రం తగ్గలేదు. అవసరం ఉన్నా, లేకున్నా చుట్టుపక్కలలో ఏఏ ఆస్తుల అమ్మకాలు, తనఖాలు, రిజిస్ట్రేషన్లు ఉంటే ఇతను కూడా వాళ్ళతో కలిసి వెళ్ళేటోడు.

భాగ్యమ్మ అన్న తరుపున సంబంధాన్ని చేసుకొన్నోళ్ళు ఎంతో స్థితిమంతులు. వదిన తన భర్త తనకు మాత్రమే వశీకరణమైయ్యేదాన్ని మొదట్నుంచి ఆ ఇంట్లో కాలును పెట్టినప్పట్నుంచీ చేసింది. తన చీర కొంగుముడికే భర్తను కట్టేసుకొని, భర్తనుంచి ప్రీతి, వాత్సల్యాలు భాగ్యమ్మకు జారకుండా కట్టుదిట్టంను చేసింది ఆమె.

ఇందుచేత తిప్పయ్య తన బావైన శ్రీనివాసయ్య పెళ్ళానికి లోకువ అనేది వేలెత్తి చూపుతూ భాగ్యమ్మ పుట్టింటి స్థితిని గుర్తుచేస్తూ తన మగతనంమీద, తన వ్యవహారాలమీద భార్య నుంచి అక్షేపణా మాటల్ని పొందకుండా తన ఇష్టారాజ్యంగా వ్యవహారాన్ని నడుపుకొనేవాడు.

ఊళ్ళోవాళ్ళ వ్యవహారాలన్నీ తిప్పయ్యకు ఎంత ఎత్తులో ఇష్టంగా ఉండేవంటే, తను చేస్తున్న ప్రైమరి స్కూల్ మేష్టారు నౌకర్ని సరిగా చేస్తుండేవాడు కాదు. తన వ్యవహారాల పిచ్చితనం, తిరుగాట వీటన్నిటి ముందు నాలుగు అక్షరాల్ని రోజంతా దిద్దించేది, పుణ్యాకోటి గోవు (ఆవు-పులి) కథను చెప్పేది గొప్పా అని అనిపించి ఎవరైనా దీనిని చెప్తారులే అని చిత్రదుర్గం నుంచి ఒక పేద బ్రాహ్మణుడ్ని తెచ్చి తన పరంగా మాష్టారు డ్యూటీని చేసేందుకు నియమించుకొన్నాడు.

ఊర్లో ఉన్నప్పుడు అదీ మనసైనప్పుడు ఆరుగంటలకో మూడు గంటలకో ఒకసారి తిప్పయ్య స్కూలుకు వెళ్ళివస్తుండేవాడు.మొత్తంగా చెప్పుకోవాలంటే తిప్పయ్య టైమేలేనోడిలాగ యమబిజీగా ఉన్నట్లు తిరుగుతూ కనిపించేవాడు. భాగ్యమ్మకు మొగుడి కార్యక్రమాలు ఈ విధంగానే ఉన్నందున ఆమె అతడ్ని పీడించేందుకుగాని, బాధించేందుకు గాని ప్రయత్నాన్ని చేసేదికాదు. ఒకసారి ఎవరి జతగానో మైసూరుకు ఏదో అమ్మకానికని రిజిస్ట్రేషన్ కోసం ఇతరుల పనికని వెళ్ళిన తిప్పయ్య అక్కడే టైఫాయిడ్ జ్వరానికి గురై, ఊరికి తిరిగొచ్చి మూడే మూడు రోజులకు స్వర్గస్తుడైయ్యాడు.

తిప్పయ్య చనిపోయిన తర్వాతే భాగ్యమ్మకు తన మొగుడి వ్యవహారాలలోని లోటుపాట్లు అన్నీ తెలిసేందుకు ప్రారంభమైనవి. ఎవర్ని అడిగినా, విచారించినా ''ఇక్కడ తిప్పయ్య ఇంత అప్పును చేశాడు... ఈ అప్పుకు జామీనుగా నిలిచాడు... అప్పును తీసుకొన్నోళ్ళు హామీ

తీర్చలేదు... జామీనుకు హామీగా నిలిచిన తిప్పయ్య చెల్లించినదంతా వడ్డీకే సరిపోయింది... అసలుకు ఏమీ కట్టలేదు...!'' భాగ్యమ్మకు సత్యాసత్యాలు తెలిసేలోపే ఊర్లోని పటేల్, కరణం, షావుకారు... ఇలా మొదలైనోళ్ళు అందరూ చేరి తిప్పయ్య, భాగ్యమ్మకుగాని, ఇద్దరి పిల్లలకు గాని ఏమీ చిల్లిగవ్వను కూడా మిగిల్చలేదని లెక్కలతో తీర్మానం చేసి ఆమెను వీధిపాలు చేశారు.

ఇటువంటి సమయంలో భాగ్యమ్మలాంటి ఆడకూతురు ఏమిచేస్తది? అన్న శ్రీనివాసయ్య ఇదే ఊర్లో ఉన్నా వదిన వైయ్యారానికి, కుతంత్రానికి లోబడిన మనిషికదా! వదిన ఊళ్ళో వాళ్ళందరికీ భాగ్యమ్మ కతను గోరంతలు కొండంతలుగా చేసి చెపుతుంది ఇప్పుడు. ఆలనాపాలనా తప్పినందున భాగ్యమ్మ ఇద్దరి పిల్లలూ వీధిలోకి నెట్టబడ్డారు.

దేవస్థానంలోని ప్రసాదంనో, సమారాధనలో చివరి పంక్తిలోని తిండినో తింటూ పెరిగారు. భాగ్యమ్మ మొదటగా ఒక ఇంట్లో పనిమనిషిగా, తర్వాత ఇంకొక ఇంట్లో పనిని పొంది తన భర్త బాకీపడిన ఇళ్ళలో ఇలాగున... అన్ని ఇళ్ళలో పనులను చేసేందుకు సిద్ధమైంది. తిప్పయ్య ఒక తీటకు అందర్ని అలుముకొంటే, భాగ్యమ్మ ఇంకొక రీతిలో ఋణబంధానికి అందర్నీ ఆశ్రయించాల్సి వచ్చింది కదా!

ఆరు సంవత్సరాలో, ఎనిమిది సంవత్సరాలో ఇలాగున నడుస్తుంది భాగ్యమ్మ జీవనం. భాగ్యమ్మ బతుకు బండి ఉండేది ఇలాగునే అని ఊరోళ్ళు భావించుకొంటుండగా, ఒకరోజున మధ్యాహ్నపు వేళలో నల్లటి కోటు తెల్లటి అంగవస్త్రం, సాదా పంచెను కట్టుకొన్న కోర్టు అమీను భాగ్యమ్మ ఉండే బాడుగ ఇంటికి వచ్చి, ఆ ఇంటి ముందున్న అరుగుమీద కూర్చున్నప్పుడు కత ఇంకొక రీతిలో మార్పును చెందింది.

అమీను తిప్పయ్యకు చేబదులుగా 75 రూపాయల్ని ఇచ్చాడట. తిప్పయ్య చచ్చేపొద్దుకు అతనికి చిత్రదుర్గం వైపుకు ట్రాన్స్‌ఫర్ అయ్యిందట. అక్కడ్నుంచే ఎన్నో ఉత్తరాల్ని రాసినా తిప్పయ్య నుంచి జవాబే రాలేదట. పరిచయస్తులతో చెప్పి పంపినా జవాబే లేదట.

చివరికి అతనికి శ్రీరంగపట్నంలోని కోర్టుకు మరలా ట్రాన్స్‌ఫర్ అయినందన, ఊరిని వెతుక్కొంటూ వచ్చాడట. తిప్పయ్య చనిపోయింది గుర్తైనా, వారి వారసుల నుంచి ఆ అప్పును ఏమైనాగాని వసూలు చేయాలనే సంకల్పంతో మొదలు భాగ్యమ్మకు, అన్న శ్రీనివాసయ్య ఇంటికి వెళ్ళి, అతడి భార్య నుండి ముఖానికి మంగళారతిని

కుమతీ

కం. ఎప్పుడు జీతము వచ్చిన
నప్పుడే బాధలును వచ్చునదియెట్లన్నన్
కుప్పలుగనప్పులుండిన
పప్పులునే రీతినుడుకబడురా కుమతీ!

కం. ఆఫీసరు సార్రైనను
కాఫీలో కాస్త షుగరు కాస్తగ నున్నన్
టోపీలు వేయకున్నను
సాఫీగా బ్రతుకులెటుల సాగుర కుమతీ!

కం. మాటకు ప్రాణమసత్యము
నోటికి ప్రాణంబు పరులు నొచ్చెడి మాటల్
బోటికి ప్రాణము ఫేషను
చీటికిప్రాణంబు సీలు సిద్ధముకుమతీ!

కం. అక్కరకు రాని ప్లానులు
మ్రొక్కిన ధనమీనివాని మ్రొక్కుటయేలా,
జిక్కిన పారని పాచిక
గ్రక్కున విడువంగ వలయు గదరా కుమతీ!

కం. కనకాసనమునకై యొక
శునకము నిల్చుండబెట్టి శుభలగ్నమునన్,
ఒనరగ ఓట్లను వేసిన
మనయెదుటనె మంత్రియౌను మహిలో కుమతీ!

కం. తనసతి మంత్రిణియైనను
నెనయంగ కొడుకు చిన్న నేతయె యైనన్,
దనసుత రచయిత యైనను
తను మాత్రమూరకుంట తప్పుర కుమతీ!

కం. తలనుండు మదము మనిషికి
వెలయంగా నోటనుండు వృద్ధునకు దగన్
తలతోక యనకయుండును
ఇలనేలెడి నాయకునకు నిజముగ కుమతీ!

కం. సిరితా పిలిచిన రాదిలర
సరిగమలకు చింతకాయ సరగున పడునా,
సరిగద వచ్చిన నిలువదు
సిరియున చంచలమునియును సిద్ధముకుమతీ!

(సుమతి శతకారునికి క్షమాపణలతో...)

ఎం.వి. రమణారెడ్డి / లక్ష్మీ ప్రియా పాకనాటి

చేయించుకొని, అక్కడ్నుంచి తిప్పయ్యకు చెందిన సంసారం నుంచే ఏమైనా గాని బాకీని వసూలు చేసుకోవాలనే గట్టినిర్ణయానికి వచ్చాడట అమీను.

భాగ్యమ్మ అమీను వచ్చినప్పుడు ఇంట్లోలేదు. అమీను

కలలు కనే కళ్ళు...!!

అర్ధరాత్రి ఆదమరచి నిద్రిస్తున్న వేళ...
కొందరుకలలు కనటం సహజం...!
మంచి మనసున్న వారు కనే కలలు...
మమతానురాగాలకు అవి
ప్రతిరూపాలు...!
మానవ మృగాలు వికృతంగా కనే కలలు...
మానభంగాలు, దోపిడీలు, హత్యలకు
నిలయాలు...!
పిల్లలు ఊహల్లో విహరిస్తూ కనే కలలు...
సోదర, సోదరీమణుల అనురాగబంధాలు...
భావిభారత పౌరులమనే భావం వారి ధ్యేయం...!!
నేటి యువతీయువకులు ఆస్వాదించే కలలు...
వారి మనోభావాలకు ప్రగతి సోపానాలు...!
భారతీయ మహిళలు నిరంతరం కనే కలలు...
వారి ఆదర్శ దాంపత్యానికి అవి ప్రతీకలు...!!
మారుతున్న కాలానికి అనుగుణంగా కనే కలలు...
మన సంస్కృతీ సంప్రదాయాలకు, వర్తమాన...
రాజకీయ పరిణామాలకు అవి నిలువుటద్దాలు...!!
ఎవరు ఎన్ని రకాలుగా కలలుకంటున్నా...
ఏనాటికీ కారాదు అవి పగటి కలలు...!
పరిస్థితుల ప్రభావాలకు అతీతంగా... అవి
ప్రతిఫలించినప్పుడే మనకలలకు సాఫల్యం...!
స్వార్థం, అసూయ, అవినీతి, అహంకారం...
అవి
మనం కలలో కూడా ఊహించుకోరాదు....!
అప్పుడే మనం కనే కలలకు అర్ధం...
పరమార్థం...
అదే... మనం వీక్షించే సుందర స్వప్న
స్వర్ణమందిరం...!!

తంగెళ్ళ శాంతారంగస్వామి

వేషభాషణ, ముఖ భంగిమ, గాంభీర్యం వీటిసన్నిట్నీ చూసి నోళ్ళు సరసరా పరిగెత్తి భాగ్యమ్మను పిలుచుకొచ్చారు. అమీను ఇంటి అరుగుమీద చిన్న దొరలాగ కూర్చుని వున్నాడు. ఇంటి సమీపంకు వచ్చిన భాగ్యమ్మ అమీనును చూసినా చూడనట్లే లోనికి వెళ్ళింది. అమీను నుంచి మాటలు. ఇంతలో చుట్టూ పదిమంది పోగైయ్యారు. కొంతమంది అమీనును బహువచనంలో మాట్లాడిం చుతూ, గౌరవాన్ని చూపెడ్తూ అరుగుమీద అమీనుకు ఎదురుగా కూర్చుండిపోయారు.

అమీను చెప్పిందంతా భాగ్యమ్మ బాగానే విన్పించు కొంది. అతను అబద్ధాలు చెప్తున్నాడని ఏమీ అనిపించ లేదు ఆమెకు. ఎంతెంతో వ్యవహారాలను చేసి, ఇల్లును గుల్లచేసుకొన్న తన భర్త ఈ చేబదులును ఎందుకు చేసుండరాదు అనే అనుమానం వచ్చింది ఆమెకు. అయితే ఇప్పుడు, ఎన్నడో చనిపోయిన తన భర్త ఏసిన అప్పును తీర్చు, ఇప్పటికిప్పుడే తీర్చేయి అంటూ గొంతు మీద నొక్కితే... భాగ్యమ్మ ఏమీ మాట్లాడలేదు. వీధిలో చివరిల్లుగా ఉన్న శాస్త్రిగారి ఇంట్లో కారంపొడి ఖాళీ అయ్యింది. కారాన్ని కొట్టాలనే తలంపుతో మిరపకాయల తొడాలను తీయాలని ఆ ఇంటి నుంచి తెచ్చుకొంది. వాటి తొడాలను తీస్తూ, ఎదురుగావున్న మిరపకాయల గుట్టనే చూస్తూ కూర్చుంది.

బయట అరుగుమీద కూర్చున్నోళ్ళంతా అమీను దర్పాన్ని మాటలను విని, అతని తరుపునే మాట్లాడాలనే ఆశ వున్నా, భాగ్యమ్మను చంపి పాతరేసినా రెండు చిలు ముపట్టిన దమ్మిడీలు పుట్టవని గుర్తైనందుచేత అమీను ముఖాన్నే చూస్తూ కూర్చున్నారు.

ఎంత సమయం గడిచినా ఎవరూ గొంతును పెగ ల్చనందున అమీనే అరుగు దిగి ద్వారం వద్దకు వచ్చి లోనికి తలను దూర్చి "ఈరోజే తీర్చమని అనటంలేదు. వచ్చే అమావాస్య వెళ్ళిన తర్వాత వస్తాను... డబ్బే కావాలని అనటంలేదు... డబ్బుకు బదులుగా ఏదైనా వస్తువును ఇచ్చినా చాలు" అని అనటంతో అరుగును ఎక్కి కూర్చున్న జనంకు ఈ మాటలు మంచిగానే అనిపించి, వాళ్ళు కూడా అమీను వెనకే వెళ్ళి దుర్గనుంచి మండ్య మూలంగా శ్రీరంగపట్నంకు వెళ్ళే రాయల్ మోటార్ సర్వీస్ బస్ నిలిచే సంతస్థలం వరకూ ఆయనతోనే వెళ్ళి బస్‌ను ఎక్కించి వీడ్కోలు చెప్పారు.

అమీను కదండీ... చెప్పినట్లే వచ్చాడు. ఆవేళలో భాగ్యమ్మ ఇంట్లో లేదు. అమీన్ ఏమి చెప్పేందుకు కుదర్లేదు. ఊళ్ళోవాళ్ళే అతని ముఖాన్ని చూసిన తక్ష

ణమే పరిగెత్తికెళ్ళి భాగ్యమ్మను పిలుచుకొని వచ్చారు. రెండు అమావాస్యల నడుమ ఎంత డబ్బు పోగు అవుతుంది అదీ భాగ్యమ్మనంతటి అదృష్టహీనురాలుకు.

అమీను ''ఇంట్లో వున్న వస్తువుల్ని తీసుకొని వెళ్తాను... నెలకొకసారి ఐదారు రూపాయల్ని ఖర్చు చేసుకొని పశ్చిమ దిక్కునుంచి ఈమె ముఖాన్ని చూసేందుకు రావాలా నేను'' అంటూ న్యాయాన్ని ఒప్పించాడు.

ఒక చిన్న రోకలిబండ, వంటకని ఇంట్లో ఉన్న ఇత్తడి పాత్ర, ఒక మంచి విసురురాయి (తిరుగలి) వీటిని నలుగురైదుగురితో మోయించుకొని వెళ్ళాడు. ''బరువు జాస్తిగా ఉంది. విసిరేరాయిని (తిరగలిని) ఇక్కడే ఎవరికైనా అమ్మేయండి'' అని ఊళ్ళోవాళ్ళు చెప్పారు.

''కాదు... కాదులే... ఇలాగే మునివేళ్ళమీద నిలిచి అమ్మేందుకు వెళ్తే ఏమి ధర గిట్టుబాటు కాదు... బస్ కండక్టర్‌కు నేను అమీనే అని గుర్తు ఉందిలే'' అని అమీను గట్టిగా చెప్తూ చెప్తూ, నడుస్తున్నదంతా నోరెళ్ళబెట్టి చూస్తున్న గోవిందప్ప నుంచే అన్ని వస్తువులు మోయించుకొనిసంతప్రదేశంలో బస్‌నిలిచే చోటకు వెళ్ళాడు బస్‌ను ఎక్కేందుకుని.

అమీను అలాగున విసరే రాయితో అన్నిట్నీ మోయించుకొని వెళ్ళిన మీదట భాగ్యమ్మకు అనారోగ్యం అయ్యింది. పిచ్చి ఏమైనా పట్టిందేమోనని ఊరోళ్ళంతా అనుకొన్నారు. విసురురాయిని అమీను తీసుకెళ్ళక ముందు భాగ్యమ్మ ఇంట్లో బియ్యాన్ని, రాగులను పిండి కని విసురుకొనేటప్పుడు ఏడుస్తూ మాట్లాడుకొనేది, తిప్పయ్యను మనసారా తిట్టుకొనేది, అన్నవదినను తిట్టిపోసేది మొదలైనవన్నీ ఆ విసిరే రాయి శబ్దాలవలన ఎవరికీ వినిపించేవి కావు.

అంతేకాదు, ఒక ఇంటి కార్యాన్ని ముగించిన మీదట ఇంకొక ఇంటివాళ్ళు నానబెట్టి, ఎండబెట్టిన బియ్యాన్ని, రాగులను ఆ విసిరే రాయినుంచే పిండికని, నూకలని తీరుబడే లేనట్లగా విసురుతుండేది భాగ్యమ్మ. విసిరే రాయికున్న పిడిని పట్టుకొని చమత్కారంగా రాయికున్న బొడ్డులో గింజల్ని వేసేందుకు అదెంతగా నేర్పరితనం ఉండాలి? వీటిలో భాగ్యమ్మ ఎంతగానో నేర్పరురాలే కదా!

ఆరోజు అమీను వచ్చివెళ్ళిన తర్వాత విసిరేరాయి ఆమె దగ్గర లేదుకదా! అరుగుమీద కూర్చుని మాట్లాడేందుకు ప్రయత్నించేది. ఎవరైనా తన ఇంటి ఎదురుగా వెళ్తుంటే వాళ్ళ వెనకే వెళ్తూ వాళ్ళు తమ తమ ఇళ్ళను తలుపేసే వరకూ ఈమె లొడలొడా వదరుతూ వెళ్ళేది. ఎవరూ ఎదురుబడనప్పుడు, పనేమి లేనప్పుడు ఇంట్లో

నేనెవరికీ భయపడను!

ప్రతి వ్యవస్థా
భ్రష్టుపట్టే జాడ్యం కొని తెచ్చుకున్నాక
ఇక భయపడి ఏంలాభం?
స్వైన్ ఫ్లూ మహమ్మారిలా
దండయాత్ర సాగిస్తున్నా
వెయ్యి రూపాయిల దొంగనోటు
ఆర్థిక సామర్థ్యాన్ని దెబ్బతీసినా
సాగరతీరంలో జొరబడి
నిర్దాక్షిణ్యంగా కాల్చిపారేసినా
నేనిక భయపడను
నాకు తెలీకుండానే
నా సూటుకేసులో బాంబుల్ని
ఎవరో సర్దేస్తూనే వున్నారు
బంగారు బిస్కత్తులు కూడాను
రక్షణశాఖ చూసేకే
నేను తెల్లమొహం వేసేను
దిగ్భ్రాంతి నుంచి తేలుకోక ముందే
జామీన్లు దొరికిపోయేయి...
నేనిపుడు దేనికీ భయపడ్డంలేదు
ఎగిరేపళ్ళేలవ్వనీ
సముద్ర సునామీలయితేనేమి
కరువు కాటకాలైతేనేమి
ఉన్మాదుల ప్రేమ రక్తదాహమైతేనేమి
అంతా అలవోకగా
అలవాటుగా మారిపోయింది
పంట నష్టాల్ని
హెలికాప్టరుతో బేరీజువెయ్యడం
ఆత్మహత్యను ఎక్స్‌గ్రేషియాతో కొలవడం
కాకతాళీయమైంది
మానవహక్కులు
మరో ప్రస్థానం తెస్తాయేమో తెలీదు
సాహితి గ్రంథాలు
నన్ను కదిలించలేవు
నేనిపుడు ప్రాణమున్న
రోబోగా మారిపోయేను!!

ఆయతుల్లా ఖాన్

తిరుగుతూ తనలో తనే మాట్లాడుకొనేది.

అమీను భాగ్యమ్మనుంచి విసురురాయిని తీసుకొని వెళ్ళిన లగాయితు ఊళ్ళో వాళ్ళకు కష్టాలు మొదలైనవి. "ఏ భాగి... ఏయ్ భాగ్యమ్మా... ఏమైనా చేసి ఒక తిరగ లిని పెట్టుకోవే" అనే సుఖనాతి రాగంలో అమ్మలక్కలు చెప్తూ ఉన్నా భాగీకి (భాగ్యమ్మకు) తిరుగలి ఎలాగున దొరుకుతది? ఆమె దానికని డబ్బును ఏవిధంగా ఇవ్వ గలదు? అని తెలుసుకొనేందుకు ఆ అమ్మలక్కలకు పురుసొత్తేలేదు. ఉదారంగా తిరుగలిని ఇప్పించేందుకు వారు ముందుకే రాలేదు.

భాగ్యమ్మకు తిరుగలి శబ్దాన్ని వినివిని చేతినిండా అదే రూఢిగా అయినందున దాన్నే వినాలి వినాలనే ఆశ కలు గుతున్నా, ఆ తిరుగలి కోసం ఎలాగున అడిగేది, అది అడిగే ఆశేనా అనేది ఆమెకు సరిగా గుర్తుకాలేదు. అమ్మ లక్కల సుఖనాతి రాగం మాత్రం ముందుకే నడుస్తుంది.

"తిరుగలిని కొనవే...తిరుగలిని ఇంట్లోపెట్టుకోవే" ఈ పలుకులే పదే పదే అమ్మలక్కల నుంచి వస్తుండేవి ధారాళంగా.

భాగ్యమ్మకు కూడా విశ్వేశ్వరయ్యగారి కథ, ప్రఖ్యాతి తెలిసిపోయింది. వారు కాలువ నిర్మాణంకని మోటారు బండిలో వచ్చేది, అమల్దార్, శిరస్తాదార్... ఇలాగున ఆయన వెనకే వచ్చేది ఉందని తెల్సింది ఆమెకు, దివా నుగా అయిన మీదట విశ్వేశ్వరయ్య మంచాన బడిన తల్లిని బంగళాలోనే ఎట్టుకొని శుశ్రూషను చేసింది, అంత దొడ్డ మనిషి జతగా బతికే అదృష్టాన్ని పోగొట్టుకొని వేరే ఒకడితో వారి ధర్మపత్ని లేచిపోయింది (గాలికతను) భాగ్యమ్మ విన్నది.

ఊళ్ళోని అమ్మలక్కలంతా తిరగలిని పొందవే అని కోరుతుండటంతో దాన్నే మనసులో నింపుకొన్న భాగ్య మ్మకు ఒక క్షణంలో ఆమెకు దివాన్ విశ్వేశ్వరయ్యగారి దగ్గరకు వెళ్ళి తన కోరికను చెప్పుకొని ఒక తిరుగలిని పొందాలనే ఆశ ఆమెలో కలుగసాగింది. ఆ పిమ్మట ఆమె తనలో తనే విశ్వేశ్వరయ్య గారి ఎదురులో నిలిచి కోరి కను వెల్లడించేది, వారుఆ కోరికను వినేది మొదలైన వాట్ని ఆమె అభినయించసాగింది.

ఊళ్ళోవాళ్ళకు ఎవరికీ తెల్వదు భాగ్యమ్మలోని మహా త్వాకాంక్ష. అంతేకాదు భాగ్యమ్మ కూడా తను దివాను గారిని తిరుగలికోసమని అడిగే సంగతి ఎవరికీ గుర్తుకా గూడదని అనుకొంది.

తనపాటికి, తనకు తనే దివాను గారిని చూసే ఆశను నూరుసార్లో, వేలసార్లో అనుకొన్నా వేరే ఎవరికీ చెప్పేం

ఎలా చెప్పను

ఓ సాయం సంధ్యవేళ
పచ్చటి పొలాల గట్టున
పరికించు నన్ను చూసి
ఓ పిల్ల తెమ్మెర సయ్యాట
ఏది నీ నేస్తమని...
కడలి తీరాన తారాడు
నాతో ఓ అల్లరి కెరటం
ఇగిలింత
ఎక్కడ నీ దోస్త్ అని...
పూలకోసమై తోటకెళితే
మకరందాన్ని ఆస్వాదించు
సీతాకోక చిలుక పరిహాసం
ఒంటరినయ్యానని...
వర్షించే మేఘం సైతం
ఒక్క క్షణమాగి నాతో
పరాచకం.
ఎవరి కౌగిలి చేరుకొంటావని...
నా ప్రతి తలంపులో
ఉచ్ఛ్వాశ నిశ్వాసలో
అణువణువున
నీవున్నావని వీరికెలా చెప్పను
ప్రియతమా!

గాయత్రి శంకర్

దుకు వెళ్ళలేదు భాగ్యమ్మ. అన్ని ఇళ్ళలో ఇంటి పను లను ముగించిన పిమ్మట మధ్యాహ్నం, సాయంత్రం అని అనుకోకుండా ఊరి బయటన సంత ప్రదేశం దగ్గరకు వచ్చి తుదికాలుమీద నిలిచి కంటికి కనబడేవరకూ దార్ని చూస్తూ నిలుచుండేది.

దివానుగారి ప్రోగ్రాం ఈమెకు గుర్తైంది. అందుకే ఊరి మొదట్లో కాచుకొని నిలిచింది. రోజులు గడిచాయి. వారాలు దొర్లాయి... అయినా దివానుగారి మోటారు బండి రాలేదు. భాగ్యమ్మ ఎదురుచూసేదాన్ని వదలలేదు.

చివరికొకసారి వేసవి ఇంకేంటి వెళ్ళేందుకు మొదలై తది అని అనుకొనే ఒక రోజున దివానుగారు రానే వచ్చారు. మోటారు బండి దుమ్మును రేపుతూ

వస్తుంటే... ఆ మోటారు బండిని చూసిందే తడవుగా ఆమెకు అది దివానుగారి మోటార్ బండి అని ఎలాగున తెల్సిందో.... సంతోషంతో ఊళ్ళోకి పరిగెత్తికెళ్ళి తన ఇంట్లోకి చేరింది. ఆరోజు రాత్రి నిద్రపట్టలేదు ఆమెకు. నిద్రపోకుండానే అమీను తీసుకెళ్ళిన తిరుగలి ఉన్న ఖాళీ జాగానే చూస్తూ పడుకొనివుంది.

దివాను గారు వచ్చిన తర్వాత ఊళ్ళో వాళ్ళకు ఆయనదే సుద్దీ. వారి జతగా ఎవరెవరు వచ్చారు, ఎన్ని రోజులు ఉంటారు, కాలువ నిర్మాణం ఎక్కడిదాకా వస్తది, కాలువ నీళ్ళు ఎవరెవరి పొలాలను సశ్యశ్యామలం చేస్తవి? అనేవి అందరి నోళ్ళలో ఇవే మాటలు.

ఈసారి దివాను గారు మూడు నాలుగు రోజులు ఇక్కడే మకాం చేస్తారని అందరూ అనుకోసాగారు. శుక్రవారం సాయంత్రం చుట్టుపక్కల ఊళ్ళలోని జనం అందరూ చేరి దివానుగారు ఆయురారోగ్యాలతో వర్ధిల్లాలని ఈశ్వరుడికి గుడిలో పంచామృతంతో అభిషేకాన్ని చేయించే ఏర్పాట్లలో మునిగారు. ప్రోగ్రాం ముగిసినమీదట దివానుగారు బయల్దేరి మద్దూరు వరకూ మోటారు బడిలో వెళ్ళి అక్కడ్నుంచి రైలులో బెంగళూరుకు వెళ్తారట. ఈ వార్తలన్నీ భాగ్యమ్మ చెవిలో పడినవి.

మరుదినం భాగ్యమ్మ కోడికూసే పొద్దుకు లేచి దివానుగారు మకాంచేసిన పంచాయితీ ఆఫీసులోని ముందు భాగంలో కూర్చుంది. దివాను గారి మోటారు బండి ఆపి వుంది. దివానుగారి పరివారంలోని కింది తరగతి ఉద్యోగులు కొంతమంది అరుగుమీదే పడుకొని వున్నారు. గూర్ఖామాత్రం ఆవైపు నుంచి ఈవైపుకు, ఈవైపు నుంచి ఆవైపుకు తిరుగుతూ వున్నాడు. అతని కళ్ళలో పడ్తే ఏమైనా అడుగుతాడు, గదిరించి బెదిరించి వెళ్ళగొడ్తాడు అని భాగ్యమ్మ పంచాయితీ ఆఫీసుకు ఎదురుగా ఉన్న ఒక పెద్దదైన రావిచెట్టు వెనుక దాగుకొని నించొంది.

వెల్తురు కొంచెం కొంచెంగా రాగా గూర్ఖా, అరుగు మీద పడుకొన్న పరివారం అందరూ లేచి అటు ఇటూ కొద్దిగా తిరిగి, ఒక్కసారిగా అందరూ కాలకృత్యాలకని చెఱువు చెంతకు వెళ్ళారు. భాగ్యమ్మ ఇప్పుడు ధైర్యంగా అరుగువద్దకు వచ్చింది.

ఆమె వచ్చే సమయంకు ఒక బట్టతలతో ఉన్న పెద్దాయన బనియన్, పంచెతో వరండా వెనుక కుడిపక్కనున్న గదినుంచి బయటకు వచ్చి చేతిలో పెట్టుకొన్న పుస్తకాన్ని, పేపర్నూ వరండాలో ఒక మూలలో ఉన్న టేబిల్మీద ఉంచి, రెండు చేతుల్ని వెనక్కే కట్టుకొని అటు ఇటు తిరగసాగాడు.

''సేవకులు, దిగువ తరగతి అధికారులు లేచిన పిమ్మట దివానుగారు మేల్కొంటారేమో... ఇంకా పడుకొనే ఉండొచ్చేమో...'' అని తనకు తనే సర్దిచెప్పుకొంటూ అటు ఇటూ తిరుగుతున్న ముసలోడ్ని భాగ్యమ్మ చూస్తూ నించొంది.

అటు ఇటు తిరుగుతున్న ఆ వృద్ధుడు ఒకసారి ఈమె వైపుకు తిరిగి ''ఎవరమ్మా నువ్వు, ఇంత పొద్దునే, ఈవేళకు...'' అప్పటికప్పుడే మాట్లాడినందున మాట కొంచెం బిరుసుగానే ఉంది.

''దివానుగారు ఇంకా లేవలేదా?'' భాగ్యమ్మ తనకు మాత్రమే వినిపించినట్లుగా అడిగింది. వృద్ధుడికి సరిగా వినిపించనేలేదు. మొదలు అడిగిన దానికన్నా జోరుగా ''ఎవరమ్మా'' అని ఇంకొకసారి అడిగాడు.

భాగ్యమ్మ వరండాపైనున్న గదివైపుకు వేళ్ళను చూపెడ్తూ గొంతును పెద్దదిగా చేసుకొని ''దివానుగారు ఇంకా మేల్కోలేదా...?'' అని అడిగింది.

వృద్ధుడికి ఎవరీమె ఇంత ప్రొద్దున్నే అని అనిపించి ''ఎవరమ్మా నువ్వు, ఏమి కావాలి?'' అని అడుగుతూ వరండా నుంచి క్రిందకు దిగేసరికి. భాగ్యమ్మ బెదిరిపోయి పరిగెత్తింది అక్కడ్నుంచి.

కొంచెం దూరం పారిపోయి వీధి చివరన మాయమైనదానిలాగ నిల్చి, వృద్ధుడ్ని చూసేందుకు ప్రయత్నించ సాగింది. వృద్ధుడు ఇపుడు చేతుల్ని కట్టుకొని తనే వెళ్ళి ఆమెను విచారించేదాన్ని నిలిపేసి వరండా మెట్లమీద చతికిలబడి పేపర్ను, పుస్తకాన్ని చూడసాగాడు. ''దివానుగారు లేవనీ, లేచిన తక్షణమే పరిగెత్తికెళ్ళి అంతా (సోది) చెప్పి, తిరగలిని అడుగుతాను'' అని భాగ్యమ్మ తనకు తనే సమాధానంను చెప్పుకొంటూ ఆ సమయంకోసమని నిల్చొని వుంది.

భాగ్యమ్మ ఇలాగున వీధి చివర్న నించొన్నప్పుడు, చెఱువువైపుకు వెళ్ళిన దివానుగారి పరివారం గుంపుగా మాట్లాడుకొంటూ వస్తున్నది కనబడింది.

ఆ గుంపును చూసిన భాగ్యమ్మ పడ్తూ, లేస్తూ పరిగెత్తుకొచ్చి పంచాయితీ వరండా ముందు నిలబడి రొప్పుతూ, ''ఏమి స్వామి, దివానుగారు ఇంకా లేవలేదా? పడుకోనీ... మా ఊర్లోనైనా ప్రభువుగా... ఇంట్లో అంటూ సుఖమే లేదట... సంసారం అంతట్నీ ఇక్కడకు తీసుకురాలేదుకదా'' అంటూ నోరును కొట్టుకొనేందుకు ప్రారంభించింది.

ఈమె ఇలాగున పలికిన తక్షణమే వృద్ధుడు మెట్లను దిగుతూ ఈమెవైపుకు వస్తూ ''ఏంటమ్మా.. నువ్వెవరు?

ఎవరు కావాలి? ఏమి కావాలి'' అని అడుగుతుంటే భాగ్యమ్మ వెనక్కి వెనక్కి పరిగెత్తేందుకని చూడసాగింది.

వచ్చినామె ఇక పరిగెత్తి వెనక్కిపోతదని భావించిన ఆ వృద్ధుడు నించొన్న చోటే నిలబడిన తక్షణమే, భాగ్యమ్మ లొడాలొడా అంటూ అమీను వచ్చింది, తనకు చెందిన తిరుగలిని తీసుకెళ్ళింది, తనకు ఇప్పుడు దాని అవసరం ఎంతగానో ఉండేదాన్ని... అంతటినీ చెప్పు కొంది. మాట్లాడుకొంటూ చెఱువునుంచి గుంపుగా వస్తున్న దివాను గారి పరివారం ఇంకేంటి పంచాయితీ వరండాకు చేరుకొంటున్న దాన్ని గమనించి భాగ్యమ్మ అక్కడి నుంచి పారిపోయింది.

''దివానుగార్కి చెప్పకపోతే ఏమి? వారి పరివారంలోని ఒకరికి చెప్పుకొన్నాను కదా... ఆ మనిషి పట్టుకొన్న పేపర్ పుస్తకం అన్నిటినీ చూస్తే అతనూ అధికారి అయ్యుం డొచ్చు... ఏమైనా సహాయం దొరకొచ్చు. తిరుగలిని పొందొచ్చు'' అని భాగ్యమ్మ ఆశతో గంటల్ని లెక్కబెట్టు కొంటూ ఎదురుచూడసాగింది.

దివానుగార్ని చూసేందుకు ఎవరెవరు వచ్చారు... ఎవ రెవరి పొలాలవద్దకు దివాను గారు వెళ్ళారు... ఎవరి జమీ నులో దివానుగారి దప్పికకు పానకంను త్రాగింది... ఎవరి ఇంట్లో వారికి భోజన ఏర్పాట్లు జరిగినవి... ఈ వార్తలన్నీ భాగ్యమ్మ చెవిలో పడినవి.

దివాను గారి నుంచి తిరగలి విషయంగాని, భాగ్యమ్మ కోరికను గురించిగాని ఎవరూ అనుకోలేదు. తన సుద్ది గురించి జనం నోళ్ళనుంచి ఏమీ సమాచారమూ రానం దుకు బీదరాలైన భాగ్యమ్మ ఏమి చేయగలదు? నేను దివాను గార్ని నేరుగానే చూడాల్సింది. ఆ అధికారి ఆ వేళలో నేను చెప్పిందంతా వినిపించుకొన్నాడు కదా! అతనే నా గురించి దివాను గార్కి చెప్పింయుండాల్సింది. దివానుగారి మనస్సుకు నా విషయం ముట్టితే, నా కోరిక ఆయనకు ఏమంత పెద్ద విషయమా? ఉన్న స్థలంలోనే నించొన్న చోటు నుంచే తిరగలిని పంపేందుకు హుకుంను చేయవచ్చు. మరొకసారి వెళ్ళి నేరుగానే వార్ని కల్సి నా కోరికను సఫలం చేసుకొంటా... అయితే దివాను గార్ని చూసేందుకు వెళ్ళాలంటే ఆయన చుట్టూ అదెం తగా జనం ఉంటారో కదా! వాళ్ళందరికీ ఎందుకు నా ఘోష గుర్తుకావాలి?

తర్జన భర్జనలతో ఆలోచనలను చేసి భాగ్యమ్మ మరు దినం ఉదయాన సరిపొద్దులోనే సరిగ్గా పంచాయతీ ఆఫీస్ దగ్గరకు వచ్చి కూర్చొంది. ఏమైనా గానీ, ఈరోజు దివాను గారిని చూడాల్సిందే అనే మొండితనం భాగ్య మ్మలో ఒక విధమైన ధైర్యాన్ని నింపింది. వరండా కుడి వైపునున్న గదిద్వారం వైపుకు ఆమె వళ్ళంతా కళ్ళుగా చేసుకొని చూడసాగింది.

కొంత సమయం గడిచినమీదట సూటు, బూటు, మైసూరు తలపాగాను వేసుకొన్న భద్రావతి దానప్పగారు బయటకు వచ్చిన తక్షణం భాగ్యమ్మ పరిగెత్తికెళ్ళి ఆయన కాళ్ళకు అడ్డంపడి ఉదారమనోభావంను చూపెట్టాలి... మొత్తం సీమకు నీరునుపారించే మీకు ఒక తిరుగలిని ఇప్పించేది కష్టమైన పనా... నిన్న వచ్చి మీ కింద నున్నో ళ్ళకు చెప్పుకొన్నా... మీకు (దివానుగార్కి) వారు (వృ ద్ధుడు) ఏమి చెప్పినట్లుగా కనబడుటలేదు... మీరు మన స్సును చేసుకొంటే...పట్టుకొన్న కాళ్ళను వదిలి లేచి తిరిగి వారి పాదాలను స్పర్శించి కళ్ళకు తన చేతుల్ని వత్తు కొంటూ ''సీమ మొత్తానికి అన్నాన్ని కలిగించారు. పశు పక్ష్యాదులకూ జలాన్ని కరుణించారు... దేవుడు మీకు మంచే చేస్తాడు... మంచి సంసారాన్ని ఇప్పిస్తాడు... విడి చిపెట్టి వెళ్ళిన ఆమె పోతే పోనీ వచ్చే ఆమె తప్పకుండా సుఖపడ్తది... నాలాంటోళ్ళనూ కొంచెం సానుభూతితో, నా క్లిష్టసమసయను పరిష్కరించు తండ్రీ'' అంటూ చెప్తూ నించొన్న చోటికి మరొక సూటు, బూటు, మైసూరు తలపాగాను ధరించుకొని మొదటి వ్యక్తి అంత ఎత్తులోనే ఉన్న ఇంకొక మనిషి వచ్చి భాగ్యమ్మ దగ్గర నిలబడ్డాడు.

భాగ్యమ్మకు ఒకే తరహాలోని ఇద్దరు వ్యక్తుల్ని చూడగా, ఆమెలో భయంకలిగి, ''బాబోయ్... చచ్చాన్రో దేవుడో'' అని అరుస్తూ పారిపోయింది అక్కడ్నుంచి.

భాగ్యమ్మ మొదటిరోజు బనీన్, బట్టతల, పంచె, పుస్త కాలు, పేపర్ల జతతో చూసింది సర్. ఎం.వి.గారినే... దివాను గారినే. దివాను గార్కి ఆరోజున ఎప్పటిలాకా కుండా ఎంతో ముందుగానే మెలకువ వచ్చి మేల్కొ న్నారు. ఎలాగూ మెలకువ వచ్చింది గదా అని అను కొంటూ ఒక ఫైలును చూసి కాలాన్ని గడిపితే పోలే అని భావించి ముఖాన్ని కడుక్కొని ఇంత పొద్దున్నే తనను చూసేందుకు, చర్చించేందుకు సందర్శకులు వచ్చేది లేదని అనుకొంటూ రాత్రి తొడుక్కొన్న బట్టలతోనే వరండా దగ్గరకు వచ్చారు.

భాగ్యమ్మ ఆవేళలోనే వచ్చి తన కష్టాన్నంతటినీ చెప్పు కొంది. శుక్రవారం ఉదయాన మళ్ళీ వచ్చి ఆమె సూటు, బూటు, టోపి సమేతంగా మొదలుచూచిన మనిషి భద్రా వతి దానప్పగారు. దివాను గారికి దానప్ప ప్రైవేట్ కార్య దర్శి (పి.ఎ). దివానుగారు తన దగ్గర, తన ఆఫీసులో పనులను చేస్తున్న ఉద్యోగస్తులందరూ తనలాగానే టిప్

టాప్‌గా ఉండాల్సిందేనని వారికి తనదే ఐనరీతిలో బట్టల్ని, భూషణాల్ని తొడిగించి ఉన్నందున ఫోటోగాని, పేపర్లు (దినపత్రికలు) అంతగా లేనటువంటి ఆ కాలంలో ఎంతోమంది భద్రావతి దానప్ప గారినే సర్. ఎంవి.గా (దివాను గారిగా) భావించుకొని తమ కష్టసుఖాలన్నింట్నీ చెప్పుకొంటుండేవారట.

కొంతమంది ఒక అధికారస్థుడైన మనిషితో చెప్పుకొనే బదులు సర్. ఎం.వి.గారే ఈవిధంగా తనూ, దానప్ప ఒకటిగా జనంలో భ్రమను కలిగించి ఎంతగానో సందర్శకులను కలుసుకొనే వైనంగా, తనకు ప్రత్యామ్నాయంగా వేరొకరిని తనలాగే సూటు, బూటుతో నియమించుకొన్న విధంను ఈనాటికీ జనం కొనియాడుతుండేవారు. దానప్పగారితో చెప్పుకొన్న కష్టసుఖాలన్నింట్నీ, దానప్పగారే ఖుద్దు ఒక ఫైల్‌గా నోట్సు రాయించుకొని దివానుగారికి తెలియజేసి సర్కారు వైపు నుంచి ఏమేమి పనులు జరగాలో ఆ పనులు జరిగిపోతుండేవట.

భాగ్యమ్మ విషయంలో ఈ వ్యవస్థ తలకిందులైంది. దివానుగారికే కష్టసుఖాల్ని చెప్పుకొన్నా,దివాను గారి పి.ఏనే దివానుగారుగా భావించుకొని ఆయన కాళ్ళమీద బడి, విన్నపాన్ని మాత్రం మొదటగా నేరుగా దివాను గారికే సరిగానే తెల్పుకొంది.

భాగ్యమ్మ తమ నుంచి పారిపోయిన మీదట దివానుగారు-దానప్ప గారు ఒకరి ముఖాల్ని ఒకరు చూసుకొన్నారు. దివానుగారు ''ఈమె నన్ను నిన్నే కల్సింది'' అని చెప్తూ మెట్లను దిగి వాయువిహారానికని వెళ్ళారు. దానప్ప కూడా ఆయన వెనుకనే నడవసాగారు.

విసురురాయిని తీసుకెళ్ళేందుకు అమీను రెండు అమావాస్యల వాయిదాను ఇచ్చినట్లుగా అలాగునే వాయిదాను ఇవ్వకనే సర్. ఎం.విగారు ఆ ఊరు నుంచి వెళ్ళిపోయినా, ఎంతో తొందరగానే పదిరూపాయల మనియార్డర్‌ను భాగ్యమ్మ పేరుకు పంపించారు వ్యక్తిగత జీవితం నుంచి.

భాగ్యమ్మ కొంచెం అబద్ధాలతో చెప్పేది ప్రారంభించింది. దివానుగారు ఊరికి కొంతకాలం క్రితం వచ్చినందున, దివానుగారే స్వతహాగా పంపారని చెప్తే, తనే వెళ్ళి దివానుగార్ని ధైర్యురాలిగా వేడికొంది అందరికీ గుర్తు అవుతదేమోనని ఆలోచనను పెట్టుకొని, మైసూరు మహారాజుగారి గూఢచారులు చిత్రగుప్తుడి మూలకంగా తన కష్టాల్ని తెల్సుకొని తనకి స్వయంగా పంపించారని ఊరులో ప్రచారాన్ని చేసింది.

కెస్తూరులోని సంతకు గోవింద చెట్టిని తోడుబెట్టుకొని విసిరే రాయిని (తిరుగలిని) తెచ్చుకొన్నమీదట ఊళ్ళోవాళ్ళ ప్రకారం భాగ్యమ్మలో పిచ్చి, తనలో తనే మాట్లాడుకొనేది. అంతా మాయమైందని అనుకోసాగారు. ఐతే, ఆమె మాత్రం మొదట్లో లాగనే తిరుగలి

బడ భాగ్ని

రసిక శేఖరులమనే
రసజ్ఞత లేని
రంకు పుంగవుడా!
అంగనల అంగడిలో
నిషాలో తేలే
నిషేధ కాంతుడా!
ఉషోదయాన్నే
దులపరించుకపోయే రసికుడా!
నీ మెఱుమెచ్చు మాటలతో
పరవశించే
పడతిని చూడరా!
నీలాటివాళ్ళ
దాష్టీత్వానికి
నలిగిన పూవై
చెదిరిపోతుందిరా!
వన్నె చిన్నెల వయ్యారినుల
కన్నెకుసుమ
చెరల్ని చీలుస్తున్నారురా!
పడతులంతా నీ
పడకటింటి వారైతే
జన్మనిచ్చిన తల్లి,
ప్రేమనిచ్చిన చెల్లి
ఏమౌదురురా!
ఏదో ఒకనాడు మీ బ్రతుకుల్లో
బడబాగ్ని తుత్తునియలౌదురురా!
కాలప్రచండంలో
కాంతి పుంజాల కన్నెర్రలతో
కాలిపోదురురా!

ఆచార్య నరేంద్ర

నుంచే వచ్చే శబ్దాల జతగానే తన తిట్లను, బాధలను ఆ శబ్దాల చప్పుడుతో జమచేయసాగింది. విసురుతున్నప్పుడు ఆ తిరుగలినుంచి శబ్దాలు జోరును పెడుతున్నప్పుడు ఎవరికీ వినబడవులే అన్నట్లుగా తను దివాను గార్ని చూసింది, ఆయన కాళ్ళమీదుపడి తన కష్టాన్ని చెప్పుకొంది... అంతేకాదు, విశ్వేశ్వరయ్యగారు మొత్తం ఈ విశ్వానికే దివానుగా అవ్వాలి... అవుతారు కూడా... జబ్బుతో ఉన్నవారి తల్లి చనిపోతే స్వర్గసుఖం ఖచ్చితంగా దొరుకుతుంది... విశ్వేశ్వరయ్య గారికి కొత్త సంసారం వస్తది... వారి ఇంటినిండా సంతానం పరిభ్రమిస్తది అనే మాటల్ని ఆ విసురురాయిని విసిరేటప్పుడు అనుకొంటుండేది.

దివానుగారు ఊరిలో తన పేరుమీద జరిగిన పంచామృత అభిషేకాన్ని క్యాంప్‌నుఅంతట్నీ ముగించుకొని బెంగుళూరుకు వచ్చి ఇంటిని ముట్టినప్పుడు సాయంత్రం ఆరు అయ్యింది.

ఆయన దత్తపుత్రుడు తండ్రిలాగనే సూటుబూటు, మైసూరు తలపాగాను, టైను ధరించి వాకింగ్‌కు వెళ్ళేందుకు సిద్ధమైయున్నాడు. ఏయే వేళలో వాకింగ్‌కు వెళ్ళాలి, ఎంత సమయం వాయు విహారాన్ని చేయాలని అనేవాట్ని దివానుగారు కట్టునిట్టుగా చెప్పినందున దివానుగారి ఆగమనాన్ని చూసిన తక్షణం అతను కోటు, షర్ట్‌ను వెనక్కి జరిపినడుం బెల్టుకు ఉన్న గడియారంను చూసుకొన్నాడు. దివానుగారు ఖరారు చేసిన సమయానికి సరిగానే బయల్దేరినందున అతనిలో ఖుషీనే అయ్యింది.

దివాను గారే సాకే పుత్రుడికి వేళ్ళతో సైగల్ని చేసి ఇంటిలోపలికి పిలిపించుకొన్నారు. కోడలు ఎక్కడ అని అడిగారు. అదేమి ఆజ్ఞలు నడిచినవో అద్దైన పది నిమిషాల తరువాత దత్తపుత్రుడు-కోడలు ఇద్దరూ వాకింగ్‌కు వెళ్ళేందుకు నిలిచారు. కోడలిలో ఆత్రం ఆత్రంగా బయల్దేరేది కనబడుతూ అడుగు అడుగుకూ తలముడిలో ఉన్న పూవును సరిచేసుకొంటూ ఉంది.

ఆరోజే కాదు, అద్దైన తర్వాత ప్రతి దినమూ అదే సమయంలో దివానుగారి పెంపుడు కొడుకు కోడలు వాకింగ్‌కు వెళ్ళేది, అది ముగిసినమీదట ఇంటికి చేరి కొడుకు కారులో క్లబ్‌కు వెళ్ళేది చేర్చబడింది. క్లబ్‌లో దివాను గారు కొడుకు ఆగమనాన్ని సూక్ష్మంతోనే గమనించి కేరంబోర్డ్‌లో మిగిలిన పానులను కొట్టేందుకు రెడీ అయ్యేవాడు.

ఈ కథ ఈ విధంగా తెల్సిన మీదట నేను నా అర్ధాంగితో ఎప్పుడు ఊరికి వెళ్ళినా ఒక గంటను ఖాళీగా చేసుకొని భాగ్యమ్మ ఇంటికి వెళ్తుండేవాడ్ని. మేము ఎవరు అని ఆమెకు తెల్వదు.

దివాను గార్నే చూసిన ఆమెకు మేము ఎవరం అనేది ఎందుకు గుర్తు అవ్వాలి. నా కుతూహలంకు, ఆశకు సర్. ఎం.వి. గారి ఫోటో ఆమె ఇంట్లో ఉందేమో అనే ఆశతో వెతికాను. ఫోటోలేదు అక్కడ. దశవతారాల ఫోటో, ద్రౌపది వస్త్రాపహరణంలోని శ్రీకృష్ణుడి ఫోటోమొదలైనవి ఉన్నవి. సర్. ఎం.వి.గారి ఫోటో మాత్రం లేదు. మొదలు ఒకట్రెండుసార్లు ఆమె వద్దకు వెళ్ళినప్పుడు ఈ విధంకు మనస్సు బాధపడింది. ఆ తర్వాత అదే రూఢిగా అయ్యింది.

భాగ్యమ్మ ఇంటికి వెళ్ళేది తగ్గింది నా నుంచి. అప్పుడో ఇప్పుడో గూని మనిషిగా తిరిగాడో భాగ్యమ్మను ఊరి వీధులలో చూసేది అంతంత మాత్రమే.

రెండు మూడు సంవత్సరాల క్రితం భాగ్యమ్మ చనిపోయింది. బెంగుళూరుకు వచ్చిన నా సంబంధీకులు ఎవరో ఈ విషయాన్ని చెప్పారు. అప్పుడు మూడు రోజులంతా భాగ్యమ్మ విసిరే రాయి, సర్. ఎం.వి.గారి జ్ఞాపకాల్నే నేను, నా భార్య అవే విషయాలను పదే పదే చెప్పుకొన్నాము.

"చూడండి... భాగ్యమ్మ, సర్. ఎం.వి. గారి పటంను తన ఇంట్లో పెట్టుకోకపోయినా ఏంటంట? ఎం.వి.గారి ఇల్లు ముద్దేనహళ్ళిలో స్మారకంగా ఉంది కదా! అక్కడ వారు ఇప్పించిన తిరుగలిని ఉండనీయండి, వచ్చేసారి మనం ఊరికి వెళ్ళినప్పుడు ఆ విసిరేరాయిని తీసుకొచ్చి ముద్దేనహళ్ళిలోని స్మారక గృహంలో పెడ్దాము" అంది నా శ్రీమతి.

భార్య చెప్పింది నాకు సబబుగానే అనిపించింది. వచ్చేసారి ఊరికి వెళ్ళినప్పుడు భాగ్యమ్మ ఇంటికి వెళ్ళాము. ఆమె ఇంటికి తాళం వేసియుంది. బాడుగకని కొత్తగా ఎవరూ రాలేదట. భాగ్యమ్మ కొడుకొకడు షోలాపురంకు, ఇంకొక కొడుకు గోవాకు వలస వెళ్ళారట.

ఎవరో కాగితాన్ని రాసినందున భాగ్యమ్మ చచ్చిన ఐదో రోజున ఒకడు, ఏడోరోజున ఒకడు వచ్చి ఊర్లో తిథి, సమారాధనను చేసి వెళ్ళారట. ఇద్దరు కొడుకులు సంతస్థళం దగ్గరున్న సత్రంలో ఉండి కర్మకాండ, సమారాధనను ముగించారట.

ఇంటి యజమానైన శేషగిరిని కలిసి భాగ్యమ్మ అద్దెకుండే ఇంటి తలుపుల్ని తెరిపించి విసిరేరాయి బొడ్డులో ఉన్న బొద్దింకల్ని పారద్రోలి, ఆ తిరగలిని శుభ్రం చేయించి బెంగళూరుకు తీసుకొచ్చి, ఆ తర్వాత ఒక

ఆదివారం ఉదయాన ముద్దేనహళ్ళికి వెళ్ళి మాకు తెల్సిన సర్. ఎం.వి.గారి కతకు అనుగుణంగా ఒక స్మారకం ఇది అని ఆ విసిరేరాయిని అక్కడే ఇచ్చి తిరిగి బెంగళూరుకు వచ్చాం. మ్యూజియం మేనేజర్ సర్. ఎం.వి. గారి స్వహ స్తాక్షరాలతో ఉన్న ఒక ఫోటోను మాకు ఇచ్చాడు.

పాఠకులారా... భావి భారత నిర్మాణులారా (చదు వుకొంటున్న ఇంజనీరింగ్ విద్యార్థులారా) మీరు ముద్దేన హళ్ళికి పోతే భాగ్యమ్మగారి తిరగలిని... కాదు కాదు దివాను గారు స్వంత సొమ్ముతో భాగ్యమ్మకు ఇప్పించిన విసురు రాయిని తప్పకుండా చూచిరండి.

ఇప్పుడు మా ఇంటి హాలులో ఉన్న సర్. ఎం.వి. గారి ఫోటో మేము మ్యూజియంకు తిరగలిని ఇచ్చేందుకు వెళ్ళినప్పుడు మేనేజర్ ఇచ్చింది కదా! నేను ఆ పటంను చూసినప్పుడల్లా నా పిల్లలు ఎవర్దీ ఫోటో అని అడుగు తున్నారు.

సర్. ఎం.వి.బీదవాడిగా పుట్టి, దయామయుల ఇళ్ళలో వారాలు చేసి, కష్టపడి చదివి, దివానుగా మైసూరు దేశంలోని బతుకుకు నవచైతన్యాన్ని, దిక్కును కలి గించింది... అఖండ భారతంలోని సింధునదిపైన ఆన కట్టల్ని, నైజాం స్టేట్‌లోని హైదరాబాద్ నడుమన మూసీ వరద నివారణకని డ్రైనేజ్ సిస్టంను ఏర్పరించింది మొద లైన విషయాలను నా పిల్లలకు అర్థమయ్యేటట్లుగా చెప్పేం దుకు ప్రయత్నాల్ని చేశాను. భాగ్యమ్మ కథ, ఆ తిరగలి కథ, ఇంత చిన్నోళ్ళకు ఎందుకు? వారు పెరిగిన మీదట చెప్పొచ్చులే అంతా అని నేను భావించుకొన్నాను.

అరెరే... ఎక్కడ ఆ తిరగలి? వాళ్ళు పెరిగి పెద్ద వాళ్ళై నప్పుడు ఆ తిరగలి కథను చెప్పాలనుకొంటే, ఆ తిరగ లిని ప్రత్యక్షంగా చూడాలనుకొంటే ఈ నియమదారి బెంగుళూరు మహానగరాన్ని వదిలి ముద్దేనహళ్ళికి తీసు కెళ్ళాల్సిందేనా?

(కన్నడ భాషలో ఈ కథను రచించిన వారు కె. సత్యా నారాయణ 1954లో మండ్య జిల్లాలోని కొప్పాలో జన్మించి, ఎం.ఎ (అర్థశాస్త్రం)ను చదివి, ఐ.ఎఫ్.ఎస్.కు ప్రమోట్ గాబడిన వీరు కొంతకాలం భారతీయ రిజర్వ్ బ్యాంక్‌లో ఉద్యోగంజేసి, ప్రస్తుతం మద్రాస్‌లో అడిష నల్ కమీషనర్ ఆఫ్ ఇన్‌కంట్యాక్స్ డిపార్ట్‌మెంట్‌లో సేవ చేస్తున్నారట.

ఈ భాగ్యనగరంలోని ఖైరతాబాద్ కూడలిలో భార తరత్న సర్. ఎం.వి.గారి విగ్రహాన్ని 1978 నుంచి నేను చూస్తూ ఉండటం, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ప్రతి సంవత్సరం ఒక లక్షన్నర విద్యార్థులు ఇంజనీర్లుగా చదివి బయటకు వస్తుండటం, మరియు నా కుటుంబంలో నా ముగ్గురు పాపలు ఇంజనీర్లుగా, ఆర్కిటెక్ట్‌గా చదువుతుండటంతో, లెక్కలకు నాకు ఒక అమడ దూరం ఉన్నా ప్రీతితో ఈ కథను ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలోని ఒక పెద్ద పుస్తక భాండాగారంలో 'శతమానంలోని అత్యుత్తమ కన్నడ కథల పుస్తకం'లో ఈ కథను చూచి, దానిని తెలుగు లోకి అనువదించాను.) ■

ప్రశ్న

ఇంగ్లీషు మాష్టారు చెపుతున్నారు...
వాక్యాల్ని ఇంగ్లీషులోకి అనువదించమని...
'డాక్టరు వచ్చేలోపే మరణించాడు రోగి.
బ్యాంకు ఋణం అందేలోపే
రైతు చేసుకున్నాడు ఆత్మహత్య
ఎన్నికల్లో చేసిన వాగ్దానాలు నెరవేర్చేలోపే
కుప్పకూలిపోయింది జోకర్ ప్రభుత్వం
గమ్యం చేరుకునే లోపే
అలసిపోయి పడిపోయాడు క్రీడాకారుడు
రైతు చేనుకు చేరుకునేలోపే
కంచే మేసేసింది చేనును
ఆస్తి పంచుకునేలోపే
కొట్టుకుని మరణించారు అన్నదమ్ములంతా
పెళ్ళిచేసేలోపే
లేచిపోయింది అమ్మాయి ప్రియునితో
కట్నం అందేలోపే
వెనుదిరిగి వచ్చేసింది పెళ్ళి ఊరేగింపు
గృహప్రవేశం జరిగేలోపే
కూలిపోయింది ఇందిరా ఆవాస్ గృహం'
విద్యార్థులకు పాలుపోలేదు...
మొదట వాటిని అనువదించాలా తమ చిన్ని
లోకం కోసం
లేక
వాటికి కారణాలను అన్వేసించాలా పెద్ద లోకం
కోసం?

హిందీ మూలం: సుభాష్ శర్మ (పాల్వా)

అనువాదం: డా॥ వెన్నా వల్లభరావు